

מראי מקומות - קידושין ו'

אבל רצון האשה לא בעי עדים וסגי בהודאתה". וע"ע ברעק"א דכ' ג"כ על דרך זה, דתולה התורה הקידושין בו, אלא רק דאינו יכול להיות בע"כ, אבל כיון דראו העדים שורש הקידושין, סגי בהכי ואין צריכים לדעת אם היא מסכמת או לא.

(ג) **במאי עסקי - פרש"י**, בהנך לישנא דקא מיבעיא לך אי הוה קידושין או לא... וכן בהנך לישני גירושין, שלא הי' מדבר עמה על עסקי גיטה. והק' הרש"ש, הא לא מציינו בגמ' כאן שום לשונות של גירושין שהגמ' מסופק

בהם [וכמוכך, דזה ק' רק רש"י לשיטתו דביאר שאלת הגמ' רק על לשונות דאיבעיא להו, אבל לפי הרשב"א דלעיל, דאף על לשונות טובות הק' הגמ', א"ש]. ולכן כ' להגיה "בגירושין", דהיינו וכן בגירושין יש להסתפק בהני לישני, למשל אין את מיוחדת לי, וכו', ובזה שפיר יש לומר דהק' הגמ' במאי עסקי. וע"ע במצפה איתן שהביא דכוונת רש"י להלשונות של ספק שהגמ' מביא בגיטין (סה:), הוציאוהו, וכו', וי"ל דקו' הגמ' נוגע גם בספיקות אלו. וע"ע בריטב"א כאן דכנראה חולק על רש"י, וכ' דלגבי גירושין אינו נוגע שאלת הגמ', שהרי אין צריכים דעתה בהמעשה גירושין, וא"כ לא אכפ"ל אם יודעת שמגרשה או לא, וא"כ מה לי איזה לשון שאמר לה, הרי כיון שהי' עסוק באותו ענין של גט, ודאי כוונתו לגרשה. [אולם באמת צ"ע כוונתו, דהא כנראה בהמשך הביא למה באמת צריכים לדעת אם כוונתו לגרשה, דאף דהיא אינה צריכה לדעת, אבל העדים צריכים לדעת, וכן משמע דהבין המצפה איתן בהמשך לשון הריטב"א, וצ"ע.]

(ד) **במאי עסקי, וכו' - הק' רעק"א**, מהו הקו', לימא דכ' לשונות אלו בשטר, וא"כ, אפי' אם יודעת דכוונתו לקידושין, מ"מ, הרי אם אין הלשונות לשונות טובות של קידושין הם, השטר הוי חספא בעלמא, והניח בקו'. וע"ע באבני מלואים (כ"ז, ח') דכ' לחדש דלשונות אלו אינם לשונות של קידושין, דצריך שיקח אותה לעצמו, וא"כ לשונות אלו ודאי לא מהני בשטר, דצריך לשון של קידושין דוקא. ומה דהגמ' שואל על לשונות הללו, היינו שיהי' משמע מהן ענין של קידושין, ומשו"ה יהי' נחשב דמדבר עמה על עסקי קידושיה. וא"כ, זה שייך דוקא בקידושי כסף, וגם אם

(א) האומר חרופתי ביהודה מקודשת, שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה - ע' בביאור הלכה (ס"ב, א') שכ' דאפי' אם האיש והאשה יודעים ומבינים הלשון, מ"מ אם אינם ביהודה, לא מהני. וביאר משום דצריך להיות לשון באותו מקום, ואם אין זה הלשון של אותו מקום, אפי' אם מבינים, מ"מ הא לא חשיב לשון קידושין, ולכן לא מהני. אולם ע' בהגה"ה שם שכ' דמדברי השו"ע (או"ח תר"צ, ט') לענין קריאת המגילה, לכאור משמע דאף אם אי"ז לשון המדינה, אלא רק הוא מדבר בזה הלשון, יכול לצאת ידי חובתו בזה, וצידד דאולי שאני מגילה משום פרסומי ניסא, אבל כ' דמהר"ן בענין זה לא משמע כן, וסיים בצ"ע.

(ב) **במאי עסקי - ע' ברשב"א** שהביא בשם רש"י דשאלת הגמ' הוא אכולהו לישני, ואף לישני מעליא, כמו לקוחתי וזקוקה לי (ובדברי רש"י לפנינו משמע דרק בהנך לישני דמיבעיא לך הק'). והביא מבעל העיטור דס"ל דרק על לשונות דמיבעיא לך הק', אבל לשונות מעליא מהני אפי' אם אין עסוקין באותו ענין. וחולק עליו הרשב"א, דכיון דלשונות אלו אינם ידועים לכל נשים, א"כ י"ל דאפי' בלשונות טובות מ"מ היא אינה יודעת מאי קאמר, וא"כ י"ל דשפיר י"ל דאינה מקודשת אם אינו מדבר עמה על עסקי קידושיה. אולם סיים הרשב"א דאפי' בלשונות הללו, דלאו כל נשים ידעי בהו, אם אח"כ אמרה דידעה דלשם קידושין קבלינהו, מקודשת. וע' באבני מלואים (כ"ז, ו') שהק' דמשמע דאפי' אם אין העדים יודעים בשעת מעשה דהבינה האשה מה שהוא אמר, מ"מ מהני, והק' לכאור הוי כמקדש בלא עדים. וכ' לחדש דכיון דעיקר הקידושין מצד המקדש, וכמש"כ הר"ן בנדרים (ל), דהיא אינה מכנסת עצמה ברשות הבעל, אלא דמשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר, והבעל מכניסה לרשותו. וכ' האבנ"מ, "וכיון דעיקר הקידושין מצד הבעל, א"כ עיקר דבר שבערוה מצד הבעל, ולכן לא בעינן תרי סהדי אלא לגוף הקידושין ששמעו מן הקדש,

אומדנא בלבו ובלב כל אדם, ולכן יצא מכלל דברים שבלב.

(ו) א"ל לעבדו אין לי עסק בך מאי- פי' הר"ן בגיטין (מה. בדפיו) דהשאלה דוקא בעבד, אבל באשה אין מסתפקין, משום דלא שייך לשון דאין לי עסק בך אלא בעבד דגופו קנוי לו. אבל כ' הרשב"א דמה שאין שואלין באשה הוא משום דהוי שהוא מסתלק ממנה, והוי כמו שאומר איני אישיך, דלא מהני נק"ק.

למה לא הי' יכול לשאול מהו הדין אם אמר "אין לך עסק ביי", וצ"ע. וכ' העצמות יוסף (ו.) דנפק"מ בזה אם אמר אין לי רשות בך, דלפי הביאור שהוא מסלק ממנה, גם זה לא יועיל, אבל לפי הר"ן, שפיר שייך האי לשון דאין לי רשות אצלה.

(ז) המקדש במלוה אינה מקודשת- פרש"י, משום דגמרי' קיחה משדה עפרון. והק' המרומי שדה, מה לי דהלימוד הוא משדה עפרון, הרי סכ"ס הדין הוא דאשה נקנית בכסף, ואם בקנין כסף צריך שיתן מידי, א"כ גם בקידושי אשה צריך להיות הדין כן. וכ' די"ל דחולק אביי על רב דלקמן (מז). דס"ל דגם במכר לא קני, אלא ס"ל לאביי דבאמת במכר קני במלוה, ורק בקידושין אינו קונה (וזהו באמת שי' הרי"ף והרמב"ם לדינא, דבמכר קנה אף דבמלוה לא קנה). ומה דקונה מכר במלוה, היינו משום דס"ל דשעבודא דאורייתא, ולכן יכול לקנות בהשעבוד (ורב לשיטתו דס"ל דשעבודא לאו דאורייתא). ומה דבקידושין אינו קונה, לזה פרש"י דס"ל דהלימוד הוא משדה עפרון, דהיינו ממעשה שהי', דהיינו דהי' נתינה ממש של כסף [ולכארי' מבואר דס"ל דמוכח דהי' הקנין שם בכסף, ודלא כמש"כ תוס' בב., דאולי לא הי' הקנין בכסף. וגם לפי המרומי שדה יש ליישב בפשיטות ק' הראשונים דלמה אין למדין קנין שטר וחזקה מקיחה קיחה, ולהג"ל א"ש, דמבואר דהי' הקנין ע"י כסף ולא ע"י קניינים אחרים, והלימוד הי' ממעשה שהי', ולא ממה דבכלל שדות נקנין בכסף. גם יש לעי' קצת בהא דס"ד בגמ' ללמוד חליפין משדה עפרון, ואולי לפי המסקנא בעצם לומדין מהמעשה שהי'.] וכ' בהמקנה דלפי פרש"י הי' יכול הגמ' לעיל (ד:) לומר דמה שצריך הלימוד דקיחה קיחה דוקא (ולא הי' סגי בלימוד מויצאה חנם) הוא משום דאל"ה היינו אומרים דמקדש במלוה מקודשת, אבל כיון דמח' הוא בגמ' לקמן, לכן לא נקט זה להנפק"מ.

הי' מדבר עמה על עסקי קידושיה, ונותן לה הכסף ואמר לה הרי זה לקידושיך, כ' האבנ"מ בשם השלט"ג דזה ג"כ מהני, ואף דודאי אי"ז לשון של קידושין, אבל עכ"פ הוי ביאור על מה הוא נותן הכסף. [ואולם ע"ש, דמדבריו לכאוי' מבואר דשייך לומר כן בשי' בעל העיטור הנ"ל, דק' הגמ' הוא רק לענין לשונות של השאלה, שהרי נקט האבנ"מ דלשונות כמו לקוחתי וזקוקתי מהני אף בשטר, וא"כ לפי הרשב"א ק', למה פי' דק' הגמ' קאי גם על לשונות אלו, לימא דלגבי לשונות אלו נוגע לענין שטר, ואולי דס"ל דמשמע מהגמ' דכולם בחד גווני מיידי, ודוחק לומר דאלו נוגעים רק בשטר ואלו בכסף.]

(ח) הי' מדבר עמה... ר' יוסי אמר דיו- הבאנו לעיל (דף ה') דעת התורת גיטין דבעינן דיבור לקידושין, וכן הוא בשלטי גבורים (ה. בדפיו) בשם הרי"א ז', "שבדבורו הוא מקדשה ע"י הכסף", ולכן כ' דהיכא דאמר "הר"ז לקידושיך" לא אמר כלום, שהרי אי"ז לשון קידושין, והשלט"ג חולק עליו, משום דלא גרע מהא דעסוקין באותו ענין, ועכ"פ מדברי הרי"א ז' נראה שיש דין דיבור בקידושין. ויש לעי', דא"כ איך מהני הא דמדבר עמה על עסקי קידושין, וכקו' השלט"ג, הרי אף דאנו יודעים כוונתו, אבל עכ"ז אין כאן דיבור של קידושין. וע' בברכת שמואל (א') דהביא הא דכ' הריטב"א כאן שצריך להיות הוכחה ע"פ דבריו או ע"פ מעשיו שהוא מקדשה, והברכ"ש הביין שכל זה נכלל בכי יקח, שצריך לעשות מעשה קיחה, ושההוכחה צריך להיות חלק של הקיחה, וא"כ אינו יכול להיות דבר צדדי. ולכן כ' דבשלמא אם הוא מכוון לקדשה ע"י ההוכחה שהוא מוכיח, דהיינו דהי' מדבר עמה וכו', ורוצה לקדשה בהוכחה זו, א"כ הרי הוא מכוון במעשה הקידושין, בהמעשה קיחה, ושפיר יכול להועיל הקידושין. אבל היכא שהוא רוצה לקדשה ע"י הלשון, ולא ע"י האומדנא, אף דבאמת יש כאן אומדנא, מ"מ לא מהני, דכיון דלא מכוון שיהי' אומדנא זו המעשה קיחה, א"כ אינו יכול לקדשה על ידו, וא"כ שפיר שייך לומר דלא מהני קידושין אם אין דין יד לקידושין, דסכ"ס הרי כוונתו היתה לקדשה ע"י הלשון, ולא ע"י ההוכחה, והוא לא גמר הלשון. והקהלות יעקב (ו', א') ביאר לשיטתו, דכל החסרון בלשונות המסופקות הוא משום דהוי דברים שבלב, ולא הוי אומדנא בלבו ובלב כל אדם, ובמדבר עמה וכו', הוי

וא"כ לכאור' אפי' אם שקל מינה מידי לא הוי רבית מעלייתא. ועל רש"י גופי' ג"כ ק', הני תרי טעמי למה לי, האם כוונתו לומר ב' טעמים נפרדים למה אינה רבית דאורייתא, וכ"א בלבד ג"כ סברא הוא באנפי נפשי', וכמובן דתוס' לא הביין כן, אלא דשניהם באים יחד לפרש למה אינה רבית קצוצה. וע' בשיעורי ר' שמואל (צ"ד) שביאר כוונת רש"י ע"פ דברי הרשב"א בשם הראב"ד, דאם הי' קוצץ ד' בה' וקידש האשה בשביל הה' שלא נטל ממנה, זה ג"כ יהי' נחשב לרבית, ואע"ג שלא גבה ממון ממש, אבל כיון שהי' האשה במקום הקציצה, משו"ה נחשב לרבית קצוצה. ועפ"ז ביאר לשון רש"י, דכיון דלא קץ לה מידי, לכן מה שלא שקל מינה מידי לא הוי רבית, דאילו קץ שפיר הוי

רבית. [אבל לכאור' ג"ז דלא כתוס', דלפ"ז כל הסברא הוא מה שלא קץ, ובאמת אי"צ להא דלא שקל מידי, ואפי' אם הי' שקיל מידי לא הי' נפק"מ, דהא לא קץ לה, וצ"ע.] וע' בפני יהושע שהבין בפרש"י דמש"כ דלא קץ לה, היינו דאינה רבית דאורייתא, ומה שכ' דלא שקל מינה מידי, היינו דאינו אפי' אבק רבית, וס"ל לתוס' דזהו עיקר טעמו, ולכן הק' עליו [ואולי י"ל דמש"כ רבית "גמור", אין כוונתו לרבית דאורייתא, אלא רבית גמור מדרבנן, רק לא אבק רבית].

ומה שפרש"י ולא מידי שקל מינה, פי' הקור"ש (ל"ה) משום דאין לאיש באשתו קנין ממון, ולכן שפיר אמרי' דלא שקל מינה מידי (ומה דאית לי' מעשה ידים, זהו רק לאחר נישואין). ולשון הריטב"א הוא, "ואם מפני שמקנה לו עצמה, הרי הוא קונה אדון לעצמו". והקה"י (ט', ב') כ' דמה דלא שקל מידי היינו דלא היא חסרה כלום, ולרבית צריך דמלבד מה שהמלוה הרויח, גם הלוחה צריך להפסיד, וכיון שלא שקל מינה מידי, אף אם הוא באמת הרויח, מ"מ הרי היא לא הפסידה

כלום [וכ' הקה"י דק' תוס' על רש"י הוא ק' אחרת, דנניח שמה שיש לו אשה אינה נחשב שהרויח, אבל סכ"ס הוא הרויח הפרוטה שאי"צ ליתן לה, וגם זה לה הפסיד].

לא החזירו לא יצא- הק' תוס', אמאי לא יצא, הרי לא כפל תנאו, וא"כ הוי תנאי בטל ומעשה קיים. ותי' דיש מקומות שלא בעינן תנאי כפול, דברור הוא כוונתו, ואף אם לא כפל הוי כאילו כפל. אולם ע' בתוס' בסוכה (מא: ד"ה הילך) דתי' באור"א, דגמ' אינו מקפיד על לשונו לומר בכל פעם בכפילות,

(ח) הא רבית מעלייתא הוא- פרש"י, ואמאי קרי לי' הערמת רבית. וע' בבית שמואל (כ"ח, כ"ו) דדייק מדבריו דכל הקו' הוא על הלשון, אבל הדין לא הי' ק' לו, וא"כ מבואר דשי' רש"י הוא דיכול לקדש אשה ברבית קצוצה. וכ"כ הריטב"א פ"י, לישנא בעלמא קא מקשי לי', היכי קרי לי' הערמת רבית, אבל ודאי אפי' ברבית גמורה, אם כבר פרעתו לו, וחזר וקדשה בו, מקודשת, דמעוה דרבית שפרעם לוח למלוה, קננהו לגמרי, וממון גמור הם לו, אלא שיש עליו חובה להחזירו, וב"ד מוציאין ממנו, ואם מת, אין בניו חייבין להחזיר אלא בדבר מסויים מפני כבוד אביהם, וכו'. אולם הביא הב"ש מרבנו ירוחם דחולק וס"ל דאם מקדש במעוה של רבית קצוצה לא הוו קידושין. וכ' החזון איש (אה"ע מ"ב, א') דלכאור' משמע מהריטב"א דאם הדין הוא דמקדש במלוה מקודשת, אז גם במקדש בהרבית מקודשת, וכ' דודאי ז"א, דכיון דהתורה פטרתו להלוה, שוב אין כאן חוב, והוי כמו המקדש במלוה לאחר שביעת, דודאי אינה מקודשת. ולכן כ' דודאי אי"ז כוונת הריטב"א, וע' מש"כ שם לפרש לשון הריטב"א ודברי הגמ' אליב"י [וע' בעצמות יוסף שפי' דק' הגמ' נקט דכבר הגיע המעוה ליד המלוה, וא"כ יש לפרש הגמ' כפשוטו אף להריטב"א, ואין לדקדק דאם הי' מקדש במלוה מקודשת דגם ברבית קצוצה הי' מהני, ד"ל דזהו דוקא משום דכבר הגיע לידן]. אולם ע' בשיעורי ר' שמואל (צ"ב) דביאר דלא כהחזון"א, אלא דס"ל להריטב"א דכיון דמצד דיני ממונות עדיין חייבת לשלם לו, אף דמדיני יורה דעה אסורה, דרבית הוא, מ"מ הוי חוב הוא ואם הי' מקדש במלוה מקודשת, היתה גם היא מקודשת.

(ט) לא צריכא דארווח לה זימנא- פרש"י, דאי"ז רבית גמור, דלא קץ לה מידי, ולא מידי שקל מינה. וע' בתוס' שהבין בפרש"י שבא לפרש למה אין כאן רבית קצוצה, וביאר משום דלא נתנה לו מידי, וע"ז הק' תוס', דהא כיון שמקודשת לו, והיא לא נתנה לו כלום, א"כ הו"ל כמי שהיא נתנה לו דבר, וא"כ שפיר הוי רבית מעלייתא. ולכן כ' תוס' פי' אחר בהגמ', דמיירי שלא הי' הוא המלוה, אלא אחר, והוא פייס המלוה להאריך הזמן, וכיון שהיא מקודשת לו, נראה שהוא שלוחה אל המלוה, ואסור. אולם לכאור' יש להק' בהבנה זו ברש"י, שהרי רש"י ג"כ כ' דלא קץ לה מידי,

ותנאי קודם למעשה וכו'. נוצ"ע אם חולק על היסוד של תוס' כאן ביסוד, או דס"ל דעכ"פ כאן אין לאומרו, ולכאור' יהי נפק"מ למעשה בין התוס' כאן לדשם, אם צריך לומר תנאי כפול היכא שנותן אתרוג שלו לחבירו, וצ"ע בזה.]

יא) מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה- ע' בקצות (רמ"א, ד') שהביא מהרא"ש בסוכה (פרק ג', ל') ומהריטב"א בסוגיין דמתנה ע"מ להחזיר היינו מתנה מוחלטת לעולם, אלא דצריך המקבל מתנה להחזירו להנותן, ואם אינו מחזירו, הרי למפרע הוא בטל המתנה. ולשון הריטב"א הוא- "ומיהו, מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא, וממון שלו, וכשמחזירה לו, הקנאה גמורה בעי, כשאר הקנאות דעלמא". והקצות בעצמו הי' רוצה לחדש (ושוב הביא שכ"כ ר' אביגדור כ"ץ), דהוי מתנה מוחלטת לזמן, אבל כשיבא סוף הזמן, ממילא פקע המתנה, ושוב הוי של הנותן. וודאי גם יש תנאי בזה, דהיינו דצריך שיהי' לו שיוור אח"כ, דאם אוכל האתרוג ודאי לא יצא (וכמו דאי' בגמ' כאן, דאם לא החזירו לא יצא), אבל עיקר המתנה הוא מתנה לזמן.

יב) אלא אמר ר' אשי בכולהו קני- והק' הקו"ש (ל"ו), איך מהני מתנה ע"מ להחזיר בפדיוה"ב, הרי פריעת חוב הוא, ובפרעון ודאי אין שייך מתנה ע"מ להחזיר. ותי' דחוב דפדה"ב הוא תולדה מהמצוה, וכיון דיכול לקיים המצוה ע"י מתנה ע"מ להחזיר, כמו בכל מתנות כהונה, ממילא פקע החוב. ובשיעורי ר' שמואל (צ"ז) תי' דאה"נ, בכל פרעון יהי' ג"כ הדין כן, אם מדעת המלוה יפרע לו מתנה ע"מ להחזיר, יהי' נחשב פרעון, ולא מטעם מחילה.

יג) לבר מאשה, לפי שאין אשה נקנית בחליפין- פי' תוס', דדמי לחליפין, ולכן הפקיעו חז"ל הקידושין אם מקדשה בהכי. אולם ע' בר"ן (ב: בדפיו) שדייק מדברי הרמב"ם דמה שאינה מקודשת במתנה ע"מ להחזיר, היינו משום דבמתנה ע"מ להחזיר לא מקניא נפשה, ודומה לחליפין, לפי שאין האשה נהנית ממנה קודם שהחזירה לו, ואפי' אם נהנית ש"פ קודם שהחזירה לו, לאו ההיא הנאה קאמר, ולכן אינה מקודשת מעיקר הדין (וכן מבואר כזה ברשב"א).